

**O‘ZBEKISTONDA IJTIMOIIY PEDAGOGIKANING PAYDO
BO‘LISHI MADANIY-TARIXIY, IJTIMOIIY-HUQUQIY SHART-
SHAROITLARI**

*Qayumxo‘jayeva Komila G‘ayrat qizi- University of Management and
Future Technologies universiteti, 313- guruh talabasi*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada O‘zbekistonda ijtimoiy pedagogikaning shakllanishi va rivojlanishiga ta’sir etgan madaniy-tarixiy hamda ijtimoiy-huquqiy omillar tahlil qilinadi. Ijtimoiy pedagogikaning shakllanishi qadimiy davr an’anaviy tarbiya usullari, madrasalar faoliyati, jadidchilik harakati, sovet ta’lim tizimi va mustaqillikdan keyingi islohotlar bilan bog‘liq ekanligi yoritiladi. Mustaqillik yillarida qabul qilingan qonunlar, mahalla institutining ahamiyati va zamonaviy ta’lim jarayonlari doirasida ijtimoiy pedagogikaning rivojlanish yo‘nalishlari ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari O‘zbekiston ta’lim tizimida ijtimoiy pedagogikaning roli va istiqbollari ochib berishga xizmat qiladi.*

Kalit so‘zlar: *ijtimoiy pedagogika, ta’lim tarixi, jadidchilik, mahalla instituti, huquqiy asoslar, tarbiya, yoshlar siyosati, madaniy-ta’limiy muhit*

Kirish

Ijtimoiy pedagogika insonning ijtimoiy muhitda tarbiyalanishi va rivojlanish jarayonlarini o‘rganadigan fan sohasi bo‘lib, u har bir jamiyatning tarixiy, madaniy va huquqiy shart-sharoitlariga bog‘liq ravishda shakllanadi. O‘zbekistonda ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishi uzoq tarixga ega bo‘lib, uning ildizlari an’anaviy oilaviy tarbiya, madrasalar, jamoatchilik institutlari va zamonaviy ta’lim tizimi rivojiga borib taqaladi. Mazkur maqolada O‘zbekistonda ijtimoiy pedagogikaning paydo bo‘lishiga ta’sir etgan madaniy-tarixiy va ijtimoiy-huquqiy omillar tahlil qilinadi.

O‘zbekistonda ijtimoiy pedagogikaning tarixiy asoslari

O‘zbekistonda ijtimoiy tarbiya qadimdan jamoaviylik, mahalliy boshqaruv va diniy-ma’rifiy an’analarga tayanib kelgan. Quyidagi tarixiy bosqichlar ijtimoiy pedagogikaning shakllanishiga muhim ta’sir ko‘rsatgan:

Qadimgi davr va o'rta asrlar

Qadimgi Turk xoqonligi, So'g'diyona va Xorazm madaniyatlarida bolalar oilaviy hamda jamoaviy tarbiya orqali ulg'aygan. O'rta asrlarda esa islom ta'limotining tarqalishi bilan madrasalar, maktablar va xonaqohlar ijtimoiy tarbiya markazlariga aylangan. Imom al-Buxoriy, Imom Termiziy, Al-Farg'oniy va Abu Nasr Forobiy kabi allomalarning pedagogik qarashlari keyinchalik ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishiga ta'sir qilgan.

XIX-XX asr boshlarida jadidchilik harakati

Jadidchilik harakati ta'lim va tarbiyani modernizatsiya qilishga katta hissa qo'shdi. Munavvarqori Abdurashidxonov, Abdulla Avloniy, Behbudiy va Fitrat kabi jadid mutafakkirlari ilm-fan, axloqiy tarbiya va jamoatchilik ta'sirining ahamiyatini ta'kidladilar. Ular maktablarni isloh qilish, yangi ta'lim metodikalarini joriy etish hamda milliy ongni shakllantirish tarafdori edilar.

Sovet davrida ijtimoiy pedagogikaning shakllanishi

Sovet davrida ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishi davlat mafkurasi va sotsialistik ta'lim tizimiga bog'liq edi:

- 1920-30-yillarda bolalar tarbiyasi davlat tomonidan nazorat qilina boshladi. Maktab-internatlar, pioner va komsomol tashkilotlari ijtimoiy pedagogikaning tarkibiy qismi sifatida faoliyat yuritdi.
- 1950-80-yillarda pedagogika fani sotsialistik ideologiya asosida shakllandi, lekin ijtimoiy pedagogika mustaqil fan sifatida alohida rivojlanmadi.
- Pedagogik tadqiqotlar asosan ta'lim metodikasi va psixologik yondashuvlarga asoslangan edi.

Mustaqillik davrida ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishi

1991-yilda O'zbekiston mustaqillikka erishgach, ta'lim tizimida tub o'zgarishlar amalga oshirildi. Bu jarayonda ijtimoiy pedagogika quyidagi omillar ta'sirida rivojlandi:

Huquqiy asoslar

- 1997-yilda qabul qilingan "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" ijtimoiy pedagogikaning huquqiy asoslarini shakllantirdi.

- 2019-yilda qabul qilingan *"Yoshlar siyosati to'g'risida"*gi qonun yoshlarga ijtimoiy-pedagogik yordam ko'rsatish masalalarini mustahkamladi.

Madaniy va ijtimoiy omillar

- Mahalla institutining rivojlanishi ijtimoiy tarbiyada muhim o'rin egalladi.
- Yoshlarni ma'naviy jihatdan rivojlantirish, oilaviy qadriyatlarni mustahkamlash va diniy-ma'rifiy bilimlarni oshirish ijtimoiy pedagogikaning tarkibiy qismiga aylandi.

Ijtimoiy pedagogikaning ilmiy-tadqiqot jihati

2000-yillardan boshlab O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida ijtimoiy pedagogika bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Pedagogika fanining alohida sohasi sifatida ijtimoiy pedagogika bo'yicha darslik va o'quv qo'llanmalari ishlab chiqildi.

Xulosa

O'zbekistonda ijtimoiy pedagogikaning shakllanishi uzoq tarixiy jarayonning mahsuli bo'lib, uning rivojlanishiga madaniy-tarixiy, ijtimoiy va huquqiy omillar katta ta'sir ko'rsatdi. An'anaviy tarbiya, diniy-ma'rifiy ta'limotlar, jadidchilik harakati va zamonaviy ta'lim islohotlari ushbu sohaning rivojlanishiga xizmat qildi. Mustaqillik yillarida esa ijtimoiy pedagogika milliy qadriyatlar va zamonaviy ta'lim tamoyillari asosida rivojlanib, yoshlarning tarbiyasi va ijtimoiy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sulaymon Amirqulovich Xaydarov. (2024). O'quvchilarni tarbiyashda ijtimoiy fanlarni o'qitishni didaktik imkoniyatlari. SCIENCE AND EDUCATION SCIENTIFIC JOURNAL. 5.1.B.271-275.
2. Хайдаров, С. (2023). Педагогик faoliyatda o'qituvchi o'zida kompetentlik sifatlarini shakllantirishi. Цифровизация современного образования: проблема и решение, 1(1), 64–67.

3. Хайдаров, С. А. (2023). ТАРИХ ДАРСЛАРИДА САНЪАТ АСАРЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ УСУЛЛАРИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(1/2), 92-96.
4. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
5. Хайдаров С. (2025). Oilalarda farzand tarbiyasiga ruhiy ta'sir etkazish. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
6. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
7. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
8. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.